

„Világ proletárjai, egyesüljetek!”

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaki lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XIV. évfolyam 2. (125.) szám

2010. március-április

Tagságunkhoz, támogatóinkhoz!

Kérjük, hogy nehézségekkel küzdő Társaságunkat és a Dialektika folyamatos megjelenését támogassák legalább a 2010. évi tagsági díj (2500 Ft/év), illetve (nem tagjaink esetében) az előfizetői díj (1500 Ft/év) befizetésével. Adományokat is szívesen fogadunk. (A Dialektika egy számának nyomdai és postai költsége már 150 ezer Ft.) Postai csekket mellékelünk, de a költségek csökkentése érdekében lehetőleg az OTP-ből utaljanak a mi OTP számlánkra. Számlaszámunk a Dialektika utolsó oldalán is megtalálható.

Harsányi Iván:

VÉGVESZÉLYBEN VAN-E A DEMOKRÁCIA?*

Mindenekelőtt pontosítani kell a kérdést.

1. Mire vonatkozik?

A világ halad egy antidemokratikus állapot felé? Ennek vannak jelei, de egyrészt ez nem egyértelmű, másrészt messze túllép mostani hazai gondjainkon. Ellentendenciák is vannak. A Brit Konzervatív Párt nem volt képes kihasználni a Labour (Munkáspárt) válság okozta nehézségeit. A Labour valószínűleg negyedik kormányperiódusa felé tántorog Brownnal. Sárközyt éppen most porolja el a helyi választásokon az amorf mivoltában is cselekvőképes francia Szocialista Párt, háta mögött a heterogén, de jelentős radikális-rendszerkritikus ballal.

A kelet-középeurópai térség gondjairól van szó? Itt már közelebb vagyunk a hazai aktualitáshoz. Ez is túllép témánkon, de annyit elmondhatunk, hogy hullámozó jelenséggel van dolgunk. A Kaczyński fivérek lengyelországi kísérlete szétmállott, sokat veszített eredeti dinamikájából. Jan Slota szlovák pártja 4 és 5 % közötti eredményekkel szerepel. A Nagy Románia Párt messze van egykori lendületétől. Még Ukrajna sem vált a szélsőjobb fejlődés kovászává. Csehországban időnként fölvetődik a kommunisták üldözésének ilyen vagy olyan terve, de erejük ezt gátolja.

2. Ami a konkrét magyar gondokat illeti, valóban az eddigénél markánsabb tendenciák fenyegetik a politikai demokráciát. Az önmagában is fenyegetést rejtő radikális konzervativizmus mellett, vele messzemenően összehasonlítva, itt színre lépett egy „új típusú”, rasszista szélsőjobboldal. Megjelenése annak ellenére riasztó,

hogy tevékenysége több vonatkozásban – és nemcsak látszólag – keresztezi a jobbratolódás fő erejének a terveit. Az európai fórumokon, ahová sikerült bejutnia, vonzó-taszító hatást gyakorolhat, ez azonban összességében nem lesz meghatározó.

A valódi gond az, hogy a magyar lakosság körében a szélsőjobb törekvései igen nagy egyetértő visszhangot vernek. Lassan ez már szinte független attól, mennyire racionálisak, mennyire érthetők és rendezettek az üzenetei, mennyire kínálnak megvalósíthatóknak látszó intézkedéseket. Közben racionális részterveivel, pl. panelprogramjával, új rétegeket közelít meg. (Vona panellakásban él, itt nincs rejtett munkásellenességről árulkodó „panelproli”-locsogás.)

Az az embertípus, amelyet Adorno annak idején „autoritäre Persönlichkeiten” (tekintélyelvű személyiségek) nevezett, ma Magyarországon a legtöbb országnál sokkal tömegesebben lelhető fel, ami megkönnyíti a szabadságjogok szűkítésére törekvő vezetők és ideológusok térnyerését. Tudvalevőleg ezzel a fogalommal a filozófus nem a tekintélyuralomra törekvő politikusokat jellemezte, hanem azokat a társadalmi rétegeket, amelyek igénylik, hogy vezéreljék, irányítsák őket, előírják és szervezzék cselekvésüket. A baloldal számára kényelmetlen, de nem megválaszolhatatlan kérdés, hogy közvetve mi minden játszott közre ennek a közegnek a kialakulásában, és nehezen határozható meg, milyen politikai tapasztalat képes megváltoztatni ennek a tömegnek a beállítottságát. (Közvetlenül persze a „polgári oldal” nyitott utat számára az utóbbi évtizedben.)

3. Tisztáznunk kell, mit értünk demokrácián. Ez feltétele annak, hogy meghatározzuk: mit kell védelmeznünk. Navracsics Tibor politológus, a Fidesz parlamenti frakciójának vezetője, pártja kormányra jutásának értelmét, célját úgy határozta meg, hogy „helyre kell állítani a demokratikus normalitást”. Vezető szocialista politikusok viszont arra figyelmeztetnek, hogy minden valószínűség szerint a választás után a parlamentben „az MSZP marad az egyetlen demokratikus erő”. Mesterházy Attila nyomatékosította ezt az MSZP kampány-nyitója alkalmából, mondván, hogy a kis pártok alighanem kívül rekednek a parlamenten, az MSZP a „demokratikus oldal” egyedüli képviselője lesz. Sándor Iván író és esszéista egy cikkében („Elet és Irodalom”, 2010. március 12.) azt gyanítja, hogy a demokrácia „nyugatias” változata helyett egy „keleties” változattal kell számolnunk. Ebből a szempontból annak a tisztázását tartja a legfontosabbnak, hogy „az alkotmányos demokrácia milyen változata elé nézhetünk, s vajon a formálissá nyomorítható parlamentarizmus körülményei között mit hoz a »keleties« jellegzetességek előtérbe kerülése.” Az 1998–2002 közötti évek tapasztalata erre nézve ad valamelyes eligazítást: többek közt arra figyelmeztet, hogy a demokrácia, sőt a parlamentarizmus jelentősen csorbítható a többpártrendszer és a széles szavazójog jelenlétében is (az Országgyűlés plenáris üléseinek ritkítása; az ellenzék által kezdeményezett parlamenti vizsgálatok elutasítása; a minisztertanácsi ülések jegyzőkönyvezésének példátlan eltolódása – erre még a Szálasi-féle sor-

* A lapzártá – így ez a cikk is – műszaki okokból megelőzte a választásokat. A választási eredmények értékelését kénytelenek voltunk a következő számra halasztani.

roni csonka országgyűlés sem vete-medett). És ez csak az alkotmányos intézményeken *belüli* torzulás. Rengeteg döntést tereltek informális csatornába, megszervezték az információgyűjtés, a szemmel tartás kétes törvényességű hálózatait. Szilágyi Ákos a „168 órá”-ban figyelmeztet: „a politikai kilátások annyira lehangolóak, hogy újabban egyre többen álmodnak arról: az országot tartósan szakértői kormány irányítsa”. Szerinte ez akkor volna elképzelhető, „ha a politikai interregnum tovább tartana, és a pártokat egy időre leléptetnék a színről.” Ugy látja, hogy ezt „a magát »pártok fölötti pártként« meghatározó győztes tán meg is fogja tenni. Akkor olyan szakértői kormány lesz itt, hogy a demokráciából kő kövön nem marad.” (2010. március 18.)

Számítanunk kell arra is, hogy ismét erősödik a szellemi élet sovínysza, klerikális, horthysta eszmékkel, szimbólumokkal való átítása, most már állami eszközökkel, miközben csökkenni fog a baloldal szellemi fórumainak anyagi ereje, s ezáltal szellemi kisugárzása. Még inkább beltenyészetté válhat a furcsa szervezetű rendszerkritikus baloldal.

De ez nem minden. Most, amikor helyel-közzel a parlamenti demokrácia polgári politikai és jogi intézményeit, azok hatékony működését is fenyegető tendenciákkal állunk szemben, hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy baloldali szemmel a demokrácia követelménye nem merülhet ki a jogállam által biztosított *politikai* jogok védelmében. Az olyan demokrácia, amelynek nincs markáns *szociális* tartalma, ma már a tőkés országok egy részében sem számít teljes értékűnek, még polgári értelemben sem. Természetesen a munkásmozgalom a történelem során már tapasztalhatta, hogy a polgári demokrácia politikai joglistája önmagában vett értéké is válhat, ha olyan erővel szemben kell védelmezni, amelyek a szociális jogokért, a kisebbségek lehetőségeiért és vívmányaiért való szabad fellépést is veszélyeztetik (ez a népfront-korszak egyik legfontosabb felismerése volt). Ismeretes viszont (a legdemokratikusabb demokráciák történetéből) is, hogyan tudja egy polgári állam vagy kormányzat marginalizálni a rendszerkritikus csoportokat és mozgalmakat, végszükségben gazdaságon kívüli kényszerrel, de jellemzően inkább gazdasági megszorításokkal (pl. a lapalapítás magas költségeivel, az oktatási rendszer elitista irányú fejlesztésével), illetve „kifinomult” tömegkommunikációs technikákkal.

Föl kell tenni azt a kérdést is, hogy *milyen az a demokrácia*, amelyet ma ve-

szélyben forogni látunk. Ez formálisan kimeríti a demokrácia legtöbb kritériumát, de egyébként erősen korrodált demokrácia. A többség és a kisebbség viszonya (amelyet lehetetlen csakis vallási vagy etnikai problémának felfogni) fenekestől fordult föl benne. Rengeteg a teljesen alkotmányos intézmény, amely bizonyos fajta elektorális kisebbségeket jellegzetes többségi helyzetbe tud és akar hozni; ezt a törvények nem gátolják. De még a demokrácia szűkítő szabályai sem érvényesülnek: pl. az állam erőszakmonopóliuma, a szólással és a közléssel való visszaélés hatékony tilalma, amelyről valaha nem gondoltuk, hogy vágyódni fogunk rá.

Ne felejtjük, hogy a jobboldal az 1930-as évekre (nem utolsó sorban olasz példára) rájött a tömegek utcai mozgatásának olyan technikáira, amelyeket a 21. századi hazai tapasztalat szerint demokratikus körülmények között, sőt ellenzékéből is alkalmazni lehet, bizonyos fajta munkamegosztással (ami alkalomadtán csak két Kossuth-téri tribün közötti 30-40 méternyi távolság, terminológiában

pedig szinte semmi). Várható, hogy magas fokra emelkedik az állami eszközök rejtett felhasználása a jobboldali kormányzatot parlamenten kívüli akciókkal segítő erők támogatására, amelyet egyébként maga a kormányzat rendezvényeivel nyíltan is segíthet.

Mondják, hogy a demokrácia olyan állapot, amelyben mindenki szabadon védelmezheti az alkotmányba nem ütköző érdekeit és elképzeléseit, és nem kell félnie, hogy ezt megtegye. A közeli jövőben egyrészt azzal számolhatunk, hogy hivatalosan is előtérbe kerülnek az agyoncsépelet, szándékosan devalválalt alkotmánnyal szemben álló célok, eszmék és törekvések. Másrészt feltehetően kell majd némi bátorság ahhoz, hogy valaki a demokrácia védelmében szót emeljen. Különösen akkor, ha nem pusztán a demokráciát védi, hanem ráadásul az egész fennálló rendszer kritikáján alapuló társadalmi távlatokat is felrajzol.

Rasszizmus, antiszemitizmus, nacionalizmus a magyar történelem és kultúra kiemelkedő személyiségeinek megvilágításában

Eltökélten, kemény, katonás léptekkel indult meg a zember az evolúció visszaútján, hogy ismét állattá fejletlenedjék. Vadállattá? Vagy féreggő? Nem probléma: a fasizmus mind a kettőre körültekintően kiképezi. Ebben a jogállapotban az alábbi kis összeállítás nem számíthat nagyobb érdeklődésre, mint egy bolhaköhintés. Olyan időket élünk, amikor az igazság hangja alig hallható. Majd egyszer – igen, egyszer majd felerősödik, és dübörögni fog.

Részlet Petőfi Sándor naplójából:

Az egyetértés, mely eddig kivétel nélkül uralkodott a fővárosban, bomlani kezd. Német polgárok, bevádolnak benneteket a nemzet és az utókor előtt, hogy azt ti bontottátok fel! E kettő ítélen fölöttetek. Ők nyilatkoztak először, hogy a nemzetországba magok közé zsidót nem vesznek, és így ők dobtak először sarat március 15-ikének szűz zászlajára! ... avagy nem áll-e azon e jelszó, és nem kiáltottátok-e velünk: Szabadság, egyenlőség, testvériség? Igen, ti velünk kiáltottátok ezt, de – most már látjuk – nem igazságszeretettől, hanem félelemből! ...

S miért üldözték ti a zsidókat, hogy meritek őket üldözni itt minálunk? Hullott egy csepp véretek e

földre, midőn a hazát szerezték, vagy midőn oltalmazták?... legyen benne annyi becsületérzés, hogy ha már nem szeretitek is e nemzetet, melynek földén meghízattok, legalább ne piszkoljátok azt be!

De legszomorúbb az, hogy nincs olyan gyalázatos ügy, melynek pártfogói, apostolai ne támadnának. Ezen égbekiáltólag igazságtalan zsidóüldözésnek apostola lett néhány zugprókátor, kik most szeltire prédikálnak a zsidók ellen, s a ki az igazság mellett szót emel, arra a megvetendő hamis próféták elég szemtelenen azt kiáltani, hogy a zsidók által meg van vesztegetve. A nyomorúk! nem tudják, vagy nem akarják hinni, hogy ő nálok becsületesebb emberek is vannak, kik nem a szennyes önérdék rab-szolgái, hanem a tiszta igazság és humanizmus barátai.

Pest, március 24. 1848.

Kossuth Lajos levele Úrváry Lajoshoz, 1883. aug. 15-én:

... Én ember és ember között faj-, nyelv-, vallásfelekezeti miatt soha sem tettem s nem is fogok tenni különbséget; az antisemitikus agitációt mint a XIX. század embere meggyellem; mint magyar restellem, mint hazafi kárhoztatom; – kárhoztatom már csak

azért is, mert a fennforgó szociális és közgazdasági bajokra nézve a tüneteket okoknak tünteti fel, s mintha a hazánk jólétét akadályozó idegen érdekek szolgálatába állott volna, a valódi okok felismerésétől és az orvoslát kutatásától és sürgetésétől a figyelmet eltereli; kárhoztatom azért is, mert gyakorlati célja egyáltalában nincs; lehetetlen a magyar józan észről annyi bornirtságot feltenni, miszerint csak egy ember is legyen az országban a ki hiszi, hogy az, a mit emlegetnek: »az emancipáció eltörlése, vagy éppen 6-700 ezer embernek az országból kiűzése«, a XIX. században Európában lehetséges, még ha a gondolat erkölcsi monstrositás (szörnyűség – a szerk.) nem volna is ...

Jókai Mór előszava Bernstein Béla „Az 1848-49-iki magyar szabadságharc és a zsidók” c. művéhez (1898.):

Magyarországon a Mózes hitvallás népe, a héber faj mindenkor legbuzgóbb híve volt és maradt a magyar allameszmének, a szabadságnak.

A legnagyobb megpróbáltatás korszakában, a 48/49-iki szabadságharc alatt bizonyította ezt be legigazabban.

Amidőn a hazának minden másajkú népfajai, a melyekkel a magyar szabadságát megosztotta, a melynek fiait a jobbagyságból felszabadította, földeiken urrá tette, – fegyverrel támadtak ellene, – ugyanakkor a héber faj véré, vagyonát és szellemét hozta áldozatul a magyar nemzet, az alkotmányos szabadság megvédelmezésére: – az a héber faj, melyet egyedül felejtett ki a törvényhozás az alkotmány sáncaiból, az a zsidó nép, mely egyedül nem kapott polgárjogot, egyenlőséget e haza milliói között.

Mégis szerette a hazáját.

Juhász Gyula: Hosszúnap Szigeten

... A rókának barlangja vagy az ember fiának a templomban sem lehet fejét nyugton lehajtania. A názáreti fehér Ember ezért élt, ezért szenvedett és ezért halt meg a koponyák hegyén, mindenkéért, az ellenségeiért, a gyilkosaiért is, rómaiakért, pogányokért, zsidókért, hogy kései utódai a gyűlölet üszkét dobják a mások templomára?

Délmagyarország, 1918. szept. 19.

Ady Endre: A magyar kétfejű sas

Van bizony már kétfejű sas. Viaszkodunk vele, s nem tagadjuk: félünk is tőle.

Nem is kétfejű ez a szörnyeteg, de sokfejű. Egyszerre azonban többnyire csak két fejét mutatja. Most is két fejét látjuk legtisztábban. Az egyik fej

szittyá arc, kuruc haj, magyar bajusz. A másik arc sima, sokráncú, ravasz, félelmes s Loyolára (a jezsuita rend alapítójára – a szerk.) emlékeztető.

Éz most a magyar kétfejű sas. Az egyik fejét nevezzük nacionalizmusnak, a másik fej határozottan a klerikalizmus.

Akármelyik fejet bíznák a kezünk-re, levágnánk minden tetőva, minden tusakodó lelkiismereti harc nélkül. De szívesebben a nacionalizmus-fejjel bálnánk el. Ez a fej a veszedelmesebb.

A nacionalizmusnál nagyobb hazugság nem állott még ki a harci porondra. A nacionalizmus maga ezer arc. Megzavarja a legbiztosabb szemű embert. Lefoglal magának minden emberi gyöngeséget. Utazik tradícióra, kegyeletre, fajbüszkeségre, kenyéririgységre, minden erényre és bűnre.

Mi a célja vele? A célja, hogy akit meghódít a szittyá arc, kuruc haj és magyar bajusz, azt kezére játssza a másiknak, a sima arcnak, a Loyolafélének.

A Loyolákkal el lehet bálni. Ha túlságosan nyakunkra akarnak ülni, letépjük a reverendájukat. De ha nyalka kuruc áll velünk szembe, hiába tudjuk róla, hogy feketébb Loyolánál is, bajos vele elbánni. Magyar a ruhája, a szava, a kardja. Az ördögbe is, kellemetlen volna hazaárulás gyanújába keveredni. »Üsd a zsidót!« »Gyilkold az istentelen liberálist!« Jó, jó. Ezt elviseljük. De mikor a fajkultusz segítségével, kápráztatva, megtevesztőn készítik a hurkot a nyakunk köré – ez már nagyobb dolog.

... Nem kurucok azok, hanem kísértetek. A kísérteteket pedig, a középkor kísértő veszedelmeit, vissza kell parancsolnunk sírjaikba.

Nagyváradi Napló, 1901. dec.20.

Ady Endre: A nacionalizmus alkonya

A nacionalizmus: a dühödött hazafiság. De még az sem. A patrióta nevet ugyan sokszor kompromittálták már, de még mindig szentebb fogalom köpenye, hogysen a nacionalizmust földhesse. A nacionalizmus nem hazafiság. A hazafiság valami olyan sine qua non-ja az embernek és a társadalomnak, hogy még fogalommal sem kell sűríteni s szót sem keresni hozzá. A közös kultúrában s közös társadalmi munkában álló, becsületes, munkásemberek mind azok. Hazafiak, ha úgy tetszik. Aki ellensége a haladásnak, a jobbra törésnek, az emberi szellem feltétlen szabadságának, hazaáruló, ha örökösön nem tesz is egyebet, mint a nemzeti himnuszt éneкли. (...)

Ahogy különbözően fejlődtek az egyes embertársadalmak, úgy változ-

tatta arcát a nacionalizmus. Allah nevében bolondítja az ottománt, gloire-ral részegíti a franciát, svédgyűlöletet gerjeszt a norvégban, pángermán álmokkal traktálna a németet. S amely társadalmakban esetleg sokféle náción él, gondoskodnak külön-külön a nacionalizmusról azok, kiknek érdekük, hogy a régi tekintélyben, módban virágozzék az oligarchia. Mert a nacionalizmus arra jó mindenekfelett, hogy a vele megmámorosított tömeg ne vegye észre, mi hiányzik neki, s mihez van joga.”

Budapesti Napló, 1905. április 8.

Babits Mihály: Mi a magyar?

Mostanában sokat tűnődtem a magyar lényeg és jellem titkain; írásban is fölvettem a komoly és nehéz kérdést: mi a magyar? Lassankint rájövök, hogy nem az az igazi kérdés. Legalábbis nem ez, ami ma korszerű: számtalanszor inkább izgatja a kedélyeket az a másik és konkrétabb kérdés: ki a magyar? Vagy még pontosabban: Ki az, aki nem magyar a magyarok közül – lehetőleg személy szerint és névvel megjelölve? Ez több mint érdekes, ez fölényt és hatalmat ad. Támadó módjára vetjük föl, gőggel és biztonsággal. Magunkat persze a priori magyarnak ítéljük. Mindenki más kétes, és ki van szolgáltatva bírói önkényünknek.

Lásd: "Németh László új könyvéről". Nyugat, 1939/7. sz.

Babits Mihály: A Spinoza-szobor előtt

Jólesik látni, nagy zsidó, remek képmásod, íróasztalom fölött: jólesik nézni terhes fejedet, amely nyakadnál szinte megtörött.

És látni, hogy a kínba' vajudó gondolat szent gyötrelmélt élvezed, amit a művész benned, nagy zsidó, századaidon át kiérezett.

Te boldog vagy: már csak kőmásod töpreng; az én agyamban még küzd a velő, én még itt bolygok lenn e földi ködben,

és fáradok csiholni fényt elő – nagy rokonom! én is gondolkodom, ládd, és szenvedek s méltó vagyok tehozzád.
1904. aug.-szept.

Illyés Gyula: A faj védői

Ady dúlt örmény-arca, Babits és Zrínyi horvát koponyája, Petőfi szlovákos fekete s Péterfy és Tömörkény németes kék szeme s a bulyba-tárász Móricz (s Mátyás király) s a hajdu

vagyis – hajjaj! – balkáni Arany
 János, Veres Péter s a Don Quijote Krúdy, a
 lengyeles Lőrinc, a mongol Áron s Gyuri, a
 hindu ajkú; s a janicsár Szabó Pál, a szép-finn
 Kosztolányi (a szép-olasz Széchenyi és a
 szép-kurd királyfi: nagy Rákóczi Ferenc!) s a fél-kún,
 fél-román Attila (meg Erdélyi) s én, a
 fél-besenyő –
 – Belül épp ettől oly más, s pompás
 a gyuromány, mit kelt kovászod, páratlan Tekenő!

**Márton Áron gyulafehérvári kato-
 likus püspök beszéde a kolozsvári
 Szent Mihály templomban, 1944.
 május 18-án. (Részlet.)**

...] Krisztus papjának elutasíthatatlan kötelessége, hogy az igazság mellett kiálljon és az emberben – bármilyen hitet valljon és nyelvet beszéljen is – a testvérét nézze.

Kötelez erre, Tisztelendő testvérem, a keresztény cím, amelyet annyi-szor használnak föl igen különböző értelmezéssel jelszó gyanánt. Aki a felebarátja ellen vét, veszélyezteti a kereszténység kétezer évi munkájának egyik az eredményét, az em-

berek testvériségének gondolatát. Nem keresztény, hanem pogány szellemben jár el, s – akarva-nemakarva – csatlakozik azokhoz a törekvésekhez, amelyek ... egymással szembeállították, kibékíthetetlen ellenségeskedésekbe hajszolták a népeket; aki felebaráti viszonyt az emberek egyik csoportjától bármilyen meggondolások alapján elvitatja, magára vonja az ítéletet, hogy adott esetben őt úgy tekintik, mint a „pogányt és vámost” – ami az evangélium nyelvén törvénytelen kivüliséget jelent.

Ady Endre: Magyar jakobinus dala

Ujjunk begyéből vér serken ki,
 Mikor téged tapogatunk,
 Te álmos, szegény Magyarország,
 Vajjon vagy-e és mink vagyunk?
 Vajjon lehet-e jobbra várni?
 Szemünk és lelkünk fáj bele,
 Vajjon fölébred valahára
 A szolga-népek Bábele?
 Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz
 Végül egy erős akarat?
 Hiszen magyar, oláh, szláv bánat
 Mindigre egy bánat marad.
 Hiszen gyalázatunk, keservünk
 Már ezer év óta rokon,
 Mért nem találkozunk süvöltve
 Az eszme-barrikádokon?
 Dunának, Oltnak egy a hangja,
 Morajos, halk, halotti hang.

Árpád hazájában jaj annak,
 Aki nem úr és nem bitang.
 Mikor fogunk már összefogni?
 Mikor mondunk már egy nagyot,
 Mi elnyomottak, összetörték,
 Magyarok és nem-magyarok?
 Meddig lesz még úr a betyárság
 És pulya had mi, milliók?
 Magyarország népe meddig lesz
 Kalitkás seregély-fiók?
 Bús koldusok Magyarországa,
 Ma se hitünk, se kenyerünk.
 Holnap már minden a miénk lesz,
 Hogyha akarunk, ha merünk.

**Petőfi, Jókai, Ady, Juhász Gyula,
 Babits, Illyés, Márton Áron –
 hiába szóltak? Mit szólnának
 ehhez a plakáthoz? A 2010-es
 Magyarországhoz?!**

Ki felelős Trianonért?

*„Hetvenegy vármegye igazsága” címmel rendkívül érdekes cikket közölt Csernok Attilától a „Népszava” ez év március 16-i száma. A cikk bátran szembe-
 úszik a nacionalista gyűlölködés egyre féktelenebb áradatával. Ismertetjük néhány lényeges gondolatát.*

„Trianont közvetlenül a rendszerváltás után belpolitikai céllal a magát demokratának és kereszténynek nevező jobboldal fedezte fel és porolta le – kezdi fejtegetéseit a szerző. – Amikor az első jobboldali kormány az országgyűlésben Trianon-megemlékezést tartott, a fiatal demokraták kivonultak az ülésteremből. És bő egy évtizeddel múltán mit látunk? Ugyanezek a már nem annyira fiatalok és már nem is demokraták Trianon-emlékműveket avatnak, és a szélsőjobbal nagy egyetértésben élesztgetik, bátorítják a nacionalista érzelmeket.”

„... Trianon előzményeiről és következményeiről szélsőséges nézetek élnek a magyarság körében – folytatja Csernok Attila –, többnyire olyanok, amelyeknek közül sincs a valósághoz. ... Kerülgethetjük, ahogy akarjuk, Trianon elsősorban a mi hibánk.

Más népek sem hibátlanok ebben a keserves történetben, ám mindenki a saját felelősségét keresse. A mi felelősségünk a magyar felsőbbrendűség (a hírhedt »magyar szupremácia«) eszméje, az elvakult magyar nacionalizmus. Ami abban nyilvánult meg, hogy Andrassy Gyula, Tisza Kálmán, Bánffy Dezső, Tisza István, Apponyi Albert és Wekerle Sándor – öt miniszterelnök és egy kultuszminiszter, történelmünk fél évszázada – nem volt hajlandó autonómiát adni a nemzetiségeknek. Még azt is megtagadták tőlük, hogy az oktatásban és helyi ügyeik intézésében saját nyelvüket használják. Ezt egyébként a magyar felsőbbrendűség tántoríthatatlan híve, az országgyűlés sem szavazta volna meg. Engedményekről még tárgyalni sem voltak hajlandók. Ez a szűkkeblű, szűk látókörű politika végül Nagy-Magyarország vesztét okozta.”

„... meglepve tapasztaltam – közli a cikk írója –, milyen kevesen tudják, hogy a magyarság a 18. század végén kisebbségben volt saját hazájában. Szinte hihetetlen, de tény: a 19. század közepéig a nemzetiségeknek együtt

kétharmados többségük volt a magyarsággal szemben. Nagy-Magyarországon a magyarok aránya az 1780-as években mintegy harminc, 1842-ben harmincöt, a kiegyezés évében pedig, 1867-ben, negyvenkét százalék volt. Az 1910-es magyar népszámlálás adatai szerint 9,9 millió magyar és 11 millió nemzetiségi, összesen 20,9 millió lakos élt az országban.” „... Erdélyben tíz vármegyében tetemes, 70-90 százalékos volt a román többség. Délen, a nyolc horvát vármegyében, mindössze négy százaléknyi magyar élt.”

„Kétség nem fér hozzá – szögezi le cikkében Csernok Attila –, hogy a trianoni béke »a gyengébb nemzeteket sújtó imperialista rablóbéke« volt, ahogy ezt akkoriban egy bolsevik politikus, bizonyos V. I. Lenin megfogalmazta.” (Tegyük hozzá: a győztes Októberi Forradalom egyik első ténykedéseként, az éppen ülésező Összoroszársági Szovjetkongresszus már november 8-án – az akkori naptár szerint október 26-án – dekrétumot bocsátott ki, javasolva valamennyi hadviselő népnek és kormánynak, hogy kössenek igazságos és demokratikus

békét annexió és hadisarc nélkül, az elnyomott nemzetek önrendelkezési joga alapján. Szó sem volt még Trianonról, amikor Szovjet-Oroszország már elítélte azt a szellemiséget, amelynek jegyében a trianoni békét néhány évvel később megkötötték. *A szerk.*) Trianon „több mint hárommillió magyart egyik napról a másikra idegen államok fennhatósága alá helyezett”. Másrészt – és ezt sem lehet nem figyelembe venni – tízmillió lakost, akik különböző nemzetiségekhez tartoztak, kivont a magyar fennhatóság alól, és olyan utódállamokhoz csatolt, ahol az adott nemzetiség sokkal a túlnyomó etnikai többséget.

Trianont még a háború elvesztése elelőre is meg lehetett volna előzni. Csernok Attila felidézi erre vonatkozóan a szövetséges hatalmak (az Antant) 1917. decemberi különbéke-ajánlatát. „Ami röviden úgy hangzott, hogy az Antant garantálja a Monarchia területi épségét, ha kilép a háborúból, és autonómiát ad a nemzetiségeknek. IV. Károly azonban ... a magyar miniszterelnök hallgatólagos egyetértésével, elutasította az ajánlatot. Pedig nagyon kedvező lehetőség volt. Lényegében ugyanaz, amit a császár, I. Ferenc József akart megvalósítani. Nem köz-

ismert a történet, hogy 1871-ben megbízta a miniszterelnököt, dolgozza ki a Monarchia szövetségi állammá való átalakításának tervét. A szándékot, osztrák politikusok közreműködésével, id. Andrássy Gyula ellenállása buktatta meg, aki nem akarta, hogy a csehek ugyanannyi jogot kapjanak a Monarchiában, mint a magyarok. Azt is látnunk kell, hogy a magyarok és a nemzetiségek viszánya mögött gazdasági érdek is meghúzódott: a magyar földbirtokos nem akart jogokat adni zömmel nemzetiségi, jobbagyosban tartott gazdasági cselédeknek. A nemzetiségi többségben rejlő veszélyeket eleink a kiegyezés után is figyelmen kívül hagyták, nem voltak hajlandók egyezkedni a nemzetiségekkel.” „A magyar felsőbbrendűségbe vetett, már-már idiotikus hit minden józan elképzelést legázolt.” A nemzetiségi feszültségek csillapítása helyett az ellenkezője történt: „Apponyi Albert kultuszminiszter bezáratta a nemzetiségi iskoláit, Tisza István miniszterelnök pedig kijelentette: Magyarországon nincs nemzetiségi kérdés.”

„Napjainkban érzelmekkel játszó, megtevesztő, sőt meggondolatlan hangulatkeltés folyik Nagy-Magyar-

ország és a »64 vármegye« körül. Minden jobb magyar (pontosabban: »jobbmagyar«) autóján, üzlete kirakatában ott díszlehet Nagy-Magyarország térképe. Lehetőleg árpádsávvá. Láthatóan nagyon büszkéek rá, pedig e térkép tájékozatlanságukról, zavaros gondolkodásukról, hiányos ismereteikről tanúskodik. Nem is érthető, milyen célt szolgálnak ezek a térképek.” „Először is ez a Nagy-Magyarország, amit mutogatnak, 71 vármegyéből állt. Nem 64-ből.” De ami a legfontosabb: miért ne lehetne Trianon a nacionalista hangulatkeltés és bosszúvágy helyett „az önvizsgálat, az újrakezdés jelképe”? „Miért ne mondhatnánk: húzzunk egy vonalat, és innentől kezdve új hang, új szemlélet legyen. Szomszédainkkal együttműködve, nyissunk új lapot a Kárpát-medence történelmében. Miért olyan lehetetlen ez?” A térség népei: magyarok, horvátok, németek, románok, rutének, szerbek, szlovákok és szlovének békében élhetnének egymás mellett. „A gyűlöletet beszűkült látókörű lelkiismeretlen emberek, erőszakos és kártékony nacionalisták szítják.” Nélkülük mennyivel jobb lehetne az élet itt, a Kárpát-medencében – fejezi be cikkét Csernok Attila.

Ismét Bős-Nagymarosról

A „Dialektika” cikksorozatban számolt be régebben azokról a példátlan károkról, amelyeket a bős-nagymarosi vízlépcső építéséről kötött nemzetközi szerződés magyar részről történt egyoldalú, szakmailag indokolatlan felmondása hazánkknak okozott. Most ugyanerről a témáról közlünk néhány részletet egy szlovák szakember, Miroslav B. Liska írásából. („A Duna határszakaszának többcélú hasznosításáról szóló kétoldalú szerződés felmondásának következményei” – megjelent a „Magyar Energetika” 2009/5. számában.)

A nemzetközi folyók határszakaszain világszerte közös létesítményekkel hasznosítják a vízből nyerhető előnyöket. De még nem éppen baráti kapcsolatban álló országok között sem fordult elő, hogy egy mindkét fél által törvényerőre emelt szerződést az egyik fél felmondjon, amikor a másik már csaknem minden vállalt kötelezettségének eleget tett. Az egyoldalú szerződésszegés a nemzetközi jog szerint érvénytelen. A nemzetközi Duna folyamon két, többcélú vízlépcsőből álló rendszer építéséről és üzemeltetéséről kötött egyezményt annak idején Magyarország és Csehszlovákia. A szerződésről kirob-

bant vitában a Hágai Nemzetközi Bíróság (HNB) hozott döntést, de ennek 15 év elteltével sem sikerült érvényt szerezni.

A többcélú rendszer az energiatermelésen kívül további fontos célokat is szolgált volna. A talajtörések („buzgárok”) 1954-ben a magyar, 1965-ben a szlovák oldalon töltésszakadásokat idéztek elő, emiatt több település és sok ezer hektár termőföld került víz alá. Az árvizek elleni biztonság fokozása mindkét oldalon elkerülhetlenné vált. A Nemzetközi Duna Bizottság ismételt felszólította Magyarországot és Csehszlovákiát, hogy távolítsák el az akadályokat, amelyek a hajózást a Pozsony-Budapest szakaszon az év nagy részében korlátozták.

A munkák a szlovák oldalon 1978-ban megkezdődtek. A magyar-csehszlovák megállapodás szerint a közös létesítmények beruházási költségeit a szerződő felek egyenlő arányban osztják meg egymás között, és a termelt energiából is egyenlő hányad fogja megilletni őket, tekintet nélkül arra, hogy annak nagyobbik részét a bósi erőmű állítja majd elő.

A magyar fél a saját oldalára tervezett két nagy műtárgy – a Dunaki-

liti Duzasztómű és a Nagymarosi Vízlépcső – építésének finanszírozására egy osztrák céggel kötött kivitelezési és pénzügyi megállapodást. Ennek értelmében fizetésre csak az építkezések befejezése után, a megtermelt árammal került volna sor.

A nyolcvanas évek vége felé Magyarországon bekövetkezett politikai változások felborították ezt a tervet. A rendszerváltást követelő utcai tiltakozásokhoz jogcímet kellett találni, lehetőleg olyat, ami a világszerte „korszerűként” hangzó környezetvédelemhez kapcsolódik, mert az ilyen típusú tüntetések feloszlátását nehezebb lett volna indokolni, mint a politikailag motiváltakét.

A rendszerváltó erők a „Duna Kör” elnevezésű, hazafias érveket hangoztató környezetvédő szervezetet karöltve fogalmazták meg a Nagymaros elleni – hamis, de a laikus közvélemény számára egyes ál-szakértők által „alátámasztott” – érveiket, mint pl.: az építkezés csődbe viszi Magyarország gazdaságát; a duzzasztás földrengést idézhet elő; veszélyezteti a főváros és az agglomeráció vízellátását; tönkremenetele esetén árvíz fenyegeti Budapestet stb..

A tüntetések nyomásának enged-

ve, Németh Miklós kormánya 1989 májusában felfüggesztette a Nagymarosnál folyó munkákat (míg Bős-nél az építkezés folytatódott); majd júliusban (előzetes értesítés és meggyarázat nélkül) leállította az építkezést, követelve a szlovák féltől, hogy érvénytelenítse a 77-es megállapodást, és állítsa helyre „az érintett térség természetes állapotát”. Az indoklás, amelyet főleg sajtó útján terjesztettek, úgy szólt, hogy a bósi tározó feltöltése néhány napon belül környezeti katasztrófát idézne elő. A magyar és a cseh környezetvédő szervezetek – politikai befolyásuk fokozását remélve – lelkesen támogatták a magyar álláspontot.

A csehszlovák fél tudta, hogy ez az érvelés hamis, és a beruházott hatalmas összegek elvesztését, valamint további súlyos gazdasági és környezeti károk bekövetkeztét megelőzendő, kénytelen volt úgy dönteni, hogy a bósi rendszer építését végigviszi – annál is inkább, mert a létesítmények készültési foka akkor már 90%-ot ért el, üzembe helyezésük 1989. októberre volt előirányozva. A döntés végrehajtásához arra volt szükség, hogy Dunakiliti pótlására 50% többletberuházással új duzzasztóművet építsenek, és elzárják a Dunát 10 km-rel feljebb, ahol már mindkét oldal szlovák területen volt.

1992 elején a szlovák kormány miniszterelnöke felajánlotta Magyarországnak, hogy a műtárgyak 1992 júliusáig nem épülnek be a Duna medrébe, Szlovákia pedig elbontaná az addig megépült új, ideiglenes megoldás szerkezeit, ha a magyar fél 1992. októberig vállalja a Duna elzárását Dunakilitinél.

A rendkívül nagyvonalú ajánlat elfogadása azt jelentette volna, hogy a Duna „csapja” magyar területen marad, a magyar fél mentesül az új szerkezetek építési költségeinek részleges megtérítésétől, lehetővé válik a bósi rendszer közös üzemeltetése, a termelt energiát pedig megosztják (a beruházások arányában). A magyar kormány nem fogadta el az ajánlatot, ehelyett a 77-es szerződés egyoldalú felmondására és a magyar állam területi integritásának megsértésére hivatkozva, a Hági Nemzetközi Bírósághoz és az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult. Tette mindezt 1992 májusában, amikor a munkálatok csupán szlovák területen folytak, egy nappal korábban pedig az Európai Közösség Bizottsága háromoldalú tárgyalásokat szervezett Bécsben a vitás kérdések megoldására, amelyek főlegesen terhelték az államközi kapcsolatokat Közép-Európában

(A továbbiakban a szlovák szerző ismer-

teti a hági bírósági döntés utáni huza-vonákat, majd összefoglalja, hogy milyen káros következményekkel járt a magyar félre az 1977-es szerződés egyoldalú felmondása és a vízlépcső magyarországi szakaszának meg nem építése.)

Magyarország több pénzt költött arra, hogy ne legyen működőképes, bevételt termelő erőműve, mint amennyit a beruházások rá eső részére kellett volna szánnia. 1975-ös árakkal számolva, kiadásai 1989-ig kb. 9,2 Mrd Ft-ot tettek ki, ami a jelenlegi árszinten kb. 2,6 Mrd eurónak felel meg. Ha hozzáadjuk a „természetes állapot” helyreállításának költségeit, az összeg kb. 3,5 Mrd EU-ra rúg. A főleges és meddő vitáknak, a számtalan tárgyalásnak a költségei többmilliárd forintra becsülhetők, ami a magyar felet terheli. Hasonló nagyságrendű az az összeg, amelyet a szlovák fél részére kell kifizetni a felmerült költségek térítése fejében.

A magyar állam azonban olyan bőkezű, hogy a teljes Nagymarosi Vízlépcső építési költségét (az erőművel és a zsilipekkel együtt) kifizette egy osztrák cégnek. A magyar adófizetők finanszírozták ily módon a Bécs belterületén épült Freudenu-i Vízlépcsőt, beleértve a Nagymarosra legyártott, esés és vízhozam tekintetében azonos paraméterekkel rendelkező gépi berendezéseket is. Értékelhető ez annak bizonyítékaként, hogy a magyar politikusok környezettudata sokkal erősebb, mint osztrák kollégáiké? Magyarország vonakodik vízlépcsőt építeni a Dunán, miközben Ausztria már tízet épített, melyek mind környezetbarát, megújuló hazai energiát termelnek, káros kibocsátások nélkül.

A Bős-Nagymarosi Vízlépcső ré-

vén termelendő energia értékét kb. évi 300 millió EU-ra, mindegyik fél részére 150 millió EU-ra becsülték. Ha csak a meg nem termelt energiát tekintjük, Magyarország 1990 óta több mint 2,7 Mrd EU veszteséget szenvedett. Ezen túlmenően – a Hági Nemzetközi Bíróság döntése értelmében – Magyarország köteles megtéríteni Szlovákiának a szerződésszegés által okozott károkat is. A bósi erőműben termelt alapenergia értéke jelenleg átlagosan évi kb. 100 millió EU; ezért Szlovákia eddigi kára pusztán energiában évente 1,2 Mrd EU-ra tehető, és ez évente növekszik.

Összefoglalva: egyes magyar politikusok döntéseinek „gazdasági hatása” mára meghaladja a 7 Mrd EU-t. Nem lenne bölcsebb további kb. 1 Mrd EU-t beruházni, majd évente kb. 150 millió EU-t keresni?

A Magyar Köztársaság Főügyészségénél 2006 februárjában büntetőeljárásat kezdeményeztek a magyar politikusok egy csoportja ellen, akik a vízlépcső-vitában hozott hibás döntéseikkel 1990 óta kb. 7 Mrd euró kárt okoztak a magyar gazdaságnak, emellett pedig súlyosan sértették a szomszédos Szlovákiának, valamint a Duna nemzetközi víziút valamennyi használójának érdekeit (nem beszélve arról, hogy eljárásuk rontott Magyarország nemzetközi erkölcsi megítélésén, és környezeti károkat okozott a Szigetközben). A legfőbb ügyész 2006. június 2-án kelt válaszában megtagadta a vádemelést, azzal indokolva határozatát, hogy „a Főügyészség nem foglalkozik a vízerő-hasznosítással kapcsolatos problémákkal”.

(Szilvássy Zoltán vízepítő mérnök fordítása alapján.)

Elvesztegetett lehetőségeink A magyar mezőgazdaság tragédiája

Mint olvasóink tudják, a Haladó Erők Fóruma – kilenc baloldali civilszervezet, köztük a Marx Károly Társaság támogatásával – rendszeresen összejöveteleket rendez, ahol akadémikusok, akadémiai doktorok, közigazgatási és más szakemberek fejtik ki véleményüket a magyar mezőgazdaság és vízgazdálkodás problémáiról, esetenként pedig írásos állásfoglalásokban rögzítik véleményüket. Az egyik legutóbbi összejövetelel „Elvesztett lehetőségeink” címmel dr. Csikai Miklós, a Szentesi Árpád Zrt. (a korábbi Árpád TSz.) elnöke tartott előadást.

Elmondta, hogy a rendszerváltás

előtt a magyar mezőgazdaság vertikálisan jól integrált szervezet volt, hála a háztáji gazdaságokkal együttműködő termelőszövetkezeteknek és a fejlett feldolgozóiparnak. Ez a szervezet megalapozta a teljes ágazat termelékeny működését és jövedelmezőségét. A rendszerváltás átalakította a tulajdonviszonyokat, elvesztegette keleti piacainkat, és egészében pusztító hatású volt. Az átlagos birtokméret, amely Európában ma 20 hektár, Magyarországon versenyképtelenül alacsony, 3,6 hektár. A 10 legnagyobb agrárcég közül 8 külföldi tulajdonban van, az agrár-feldolgozóiparban 47

százalék a külföldi tőke tulajdoni aránya.

A növénytermesztés és állattenyésztés is meredeken zuhant. 20 évvel ezelőtt még 9 millió sertés volt hazánkban, ma 3,4 millió. A szarvasmarhák száma 2 millióról 700 ezerre csökkent. Az állattenyésztés aránya alacsony a növénytermesztéshez képest, ezért is nehéz a megtermelt növényi termékek értékesítése. Egyre nagyobb szerepet játszik a feketegazdaság: a fő cél a 25 százalékos AFA elkerülése.

A mezőgazdasági export még mindig nagyobb, mint az import, de a pozitív szaldó nem több 1-2 milliárd dollárnál – holott lehetőségeink szerint a 3 milliárd dollárt is elérhetné. A világ agrárexportjában Magyarország súlya a korábbinak a felére csökkent, annak ellenére, hogy természeti adottságaink folytán sokkal jobb minőségű termékeket tudunk előállítani.

Lejegyezte: F.P.

Nobel-díjas amerikai közgazdász az ír válság tanulságairól

Írország, a korábbi évek bezzeggazdasága, a válság kirobbanása óta az egyik legnagyobb visszaesést szenvedte el, és mára az államcsőd által leginkább veszélyeztetett államok közé tartozik. Paul Krugman, Nobel-díjas amerikai közgazdász és világszeretett ismert publicista szerint az ír buborék kipukkanása és a nyomában fellépő recesszió bizonyítja, hogy *a gazdasági válság nem az állam túlzott szerepvállalásának, hanem a szabadpiac spontán működésének a következménye.*

A gazdasági válságot mindenki a saját ideológiai szemüvegén keresztül nézi – írja Krugman a "The New York Times" véleményrovatójában. Az amerikai baloldal az állami tőkepiaci szabályozás és ellenőrzés túlzott lecsökkentésével magyarázza a pénzügyi összeomlást. A jobboldal viszont úgy gondolja, hogy a túlbuzgó állam a felelős a történelemért, amiért a bankokat kötelezte, hogy a piaci alapon nem hitelképes rétegek számára is folyósítson hiteleket.

A baloldali közgazdász szerint az

ír válság perdöntő bizonyítékokkal szolgál a kérdésben. Írországban nem írta elő törvény a bankoknak, hogy a szegényeknek is hiteleket folyósítsanak, az ingatlanpiac mégis összeomlott. Ennek oka az volt, hogy az írek is azt hitték, a lakások ára csak nőhet. A bankok pedig dúskáltak az euró-zóna többi országából érkezett likviditásban, így bárki olcsó hitelhez juthatott. A bankárok talán tudták, hogy kockázatos az egyre több kölcsön kihelyezése, ám nem volt veszténivalójuk: ha a hitelek bedőlnek, esetleg a befektetők, vagy a pénzügyeteket megmentő kormány vesztit az üzletben. A politikusok pedig szintén nem tettek semmit az ingatlanpiaci buborék dagadásának megfékezésére érdekében, hiszen a gyors növekedésnek köszönhetően nőtt a népszerűségük.

A tanulság az, hogy a buborékok kialakulása és a gazdasági válság csak az állami szerepvállalás növelésével előzhető meg – vonja le Krugman a következtetést.

(Forrás: <http://globusz.net/node/4054>)

Zöldszemlélet és kapitalizmus

(Olvasói levél)

Szeretném, ha megcáfolnátok, de nekem úgy tűnik, hogy az élővilág és az emberi egészség megmentéséhez szükséges fogyasztói magatartás, életmód, közlekedési szemlélet a jelen pillanatban inkább veszítésre áll.

A szelektív hulladékgyűjtés visszaszorulásáról olvastam a minap. A napilapok tele vannak egyre gyorsabb és nagyobb teljesítményű személy- és haszongépjárművek hirdetéseivel, a koppenhágai klímakonferencia egyezmény nélkül szellett föl, miközben a közlekedés szereplői az egymás elleni háborútól remélik saját helyzetük javulását. (Sebaj, addig sem kéri számon senki a rendszeren az átfogó közlekedési koncepció több évtizedes hiányát.) Az az elképzelés, amely a fogyasztók felelősségtudatára és önállóságára bízta a veszélyek elhárítását, nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket.

Nem szeretném, ha a kerékpárosok+gyalogosok blokkjának a gépjárművek elleni háborújaként értelmeznék a látható konfliktusokat – habár személy szerint üdvözlőném a személygépkocsi-közlekedés felváltását közösségi tömegközlekedéssel –, nem az autókban látom az ellenséget, hanem a rendszerben. A rendszerben, amely magasztalta a közösségi tö-

megközlekedés fejlesztésének ideáját, miközben autósstrádákat épített vasútvonalak és hajózási útvonalak helyett, és amely képtelen a forgalomnak átadni egy nem tudom mióta épülő metróvonalat. A rendszerben, amelynek közszereplői évente kerékpáron ülve fényképeztetik magukat, miközben kerékpárutakat csak festékekkel építenek (elvéve a járdából, parkolóhelyekből, vagy a gépjárműközlekedés forgalmi sávjából). A rendszerben, amely ölbe tett kézzel asszisztálta végig a közbizony sztélopását a közlekedési vállalatoknál, amely ugyanakkor takarékoskodik a tömegközlekedés gépjárműveinek beszerzésén és üzemeltetésén.

Aki kritizálja az egészségre és az élővilágra ártalmas, balesetveszélyes közlekedési kultúrát, lássa be, hogy ezt csak átfogó energetikai és közlekedésfejlesztési koncepció alapján lehetne hatékonyan megreformálni.

Az egoizmus közlekedési kultúrája: tekintsünk minden közlekedési résztvevőt egyenlő esélyű versenyzőnek, és győzzön az erősebb (aki jobban gyorsul, gyorsabban halad, nagyobb a mérete, fizetőképesebb piaccal rendelkezik, ügyesebben érvenyesíti az érdekeit stb.) Nem azt illeti tisztelet, aki az együttműködés és

egymásrautaltság gondolatát hirdeti, hanem azt, aki eredményesen betart a másoknak (várakozásra vagy megállásra kényszeríti, meglöki, meghúzza, ledudálja, leordítja, úttorlaszokkal, taxisblokáddal, BKV- és MÁV-sztrájkokkal, sofőrelbocsátásokkal stb. terrorizálja). A közlekedési kultúra jelenlegi meghatározója az egoizmus, eszménye a gépi teljesítmény és az erőszakos akaratervényesítő képesség.

Nálunk boldogabb vidékeken már terjedőben a mobil kerékpárkölcsonzési rendszer, és már közlekednek kerékpárszállításra alkalmassá tett tömegközlekedési eszközök. A közösségi tömegközlekedés olcsó működtetéséhez szükséges energiát pedig egyre kevésbé a tüzelőanyagok elégetéséből nyerik.

Aki részese akar lenni az egoizmus uralmát megszüntető törekvéseknek, és akit érdekel az együttműködés-központú gazdaság- és társadalompolitikai koncepció kidolgozása, látogasson el a „90 fokos fordulat” c. program honlapjára, és ötleteivel, véleményével járuljon hozzá a koncepció továbbfejlesztéséhez.

Valaki, aki régebben autótulajdonos volt, de most gyalogos és tömegközlekedő:

Balta Csaba

A magyaroknak már csak 46 %-a helyesli a kapitalizmust

A Pew Global Attitudes Report legfrissebb jelentése szerint a kelet-európai országokban egyre ferdébb szemmel néznek az emberek az 1989 óta kialakult rendszerre. 1991-ben a magyaroknak még 74 %-a helyeselte a „kommunizmus” bukását, 2009-ben ez az arány már csak 56 %. Arra a kérdésre pedig, hogy helyeslik-e a kapitalizmust, a magyaroknak csak 46 %-a válaszolt igennel 2009-ben, szemben az 1991-ben mért 80 %-kal. (Most látszik igazán egy egységes és harcok kommunista párt hiánya, hiszen a politikai vákuumot jelenleg az antikapitalista szírhangokat hallható demagóg szélsőjobboldal használja ki. A szerk.)

A felmérésben szereplő országok lakosainak többsége úgy látja, 1989 előtt jobban élt, és csak egy kisebbség ítéli meg úgy még most is, hogy jobbra fordultak életviszonyai. Az általános vélemény az, hogy a gazdasági és politikai elit többet nyert a rendszerváltásból, mint az átlagemberek. Magyarországon a megkérdezettek 76%-a szerint most rosszabbul élnek az emberek, mint régen, 16%-uk szerint ugyanúgy, és csak 8% gondolja úgy, hogy jobban. (MTI)

	1991	2009	Változás
Kelet-Németország	86	82	-4
Csehország	87	79	-8
Lengyelország	80	71	-9
Szlovákia	69	66	-3
Bulgária	73	53	-20
Litvánia	76	50	-26
Oroszország	54	50	-4
Magyarország	80	46	-34
Ukrajna	52	36	-16
A többpártrendszerre való átmenetet helyesli			
	1991	2009	Változás
Kelet-Németország	91	85	-6
Csehország	80	80	0
Szlovákia	70	71	+1
Lengyelország	66	70	+4
Magyarország	74	56	-18
Litvánia	75	55	-20
Oroszország	61	53	-8
Bulgária	76	52	-24
Ukrajna	72	30	-42

Albert Einstein:

Mi szól a szocializmus mellett?

(Az alábbi írás annak a cikknek a rövidített változata, amely a „Monthly Review” c. folyóirat első számában, 1949 májusában jelent meg először. A fordítás Baráth Katalin munkája.)

... az egyének a társadalomtól való függése természeti törvény, amelyet nem lehet felszámolni – akárcsak a hangyák és a méhek társadalmát. Míg azonban a hangyák és a méhek életfolyamatait a legapróbb részletekig merev, örökletes ösztönök szabályozzák, az emberi lények társadalmi viselkedése és kölcsönkapcsolatai rendkívül változatosak és változékonyak. Az emlékezet, az új kombinációk kidolgozásának képessége, a szóbeli kommunikáció áldása lehetőséget adott az emberi társadalmak olyan fejlődésére, amelyet nem biológiai szükségesszerűségek irányítanak. Ez mutatkozik meg a hagyományokban, az intézményekben és szervezetekben; az irodalomban, a tudományos és a gyakorlati eredményekben, a művészetekben. Ez magyarázza azt is, hogyan lehetséges, hogy az emberiség bizonyos értelemben képes életét a saját kezébe venni, s hogy ebben a folyamatban a tudatos gondolkodás és az akarat is szerepet játszik.

Születésekor az ember örökletes biológiai adottságokkal rendelkezik, amelyeket állandóknak és megváltoztathatatlanoknak tekinthetünk – ideértve azokat a természeti igényeket is, melyek az emberi fajt jellemzik. Ráadásul életünk során elsajátítunk egy olyan kulturális hagyományt, amelyet a kommunikáció és számos egyéb befolyás révén teszünk magunkévá. Ez a kulturális szövet az, ami az idő múlásával maga is változik, s lényegileg az egyén és a társadalom közötti viszonyt alakítja. A modern antropológia azt tanítja nekünk az ún. primitív kultúrák összehasonlító elemzése révén, hogy az elfogadott kulturális mintáktól és a társadalmat meghatározó szervezetek típusaitól függően, az emberi lények társadalmi viselkedése jelentős eltéréseket mutat. Aki az emberiség előrehaladását kívánja elősegíteni, erre a tényre alapozhat: az emberiség biológiai meghatározottsága nem vezet szükségesszerűen oda, hogy mi, emberek, kipusztítsuk egymást, vagy a kegyetlen sors játékszerei legyünk.

Ha azt kérdezzük magunktól, ho-

gyan kellene a társadalom szerkezetének és az ember kulturális magatartásának megváltoznia annak érdekében, hogy az emberek élete a lehető legkielégítőbb legyen, akkor nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy vannak bizonyos feltételek, amelyeket nem tudunk megváltoztatni. Mint már említettem, az ember biológiai meghatározottsága gyakorlati okokból változatlan marad. Továbbá, az elmúlt századok technikai és demográfiai fejleményei is létrehozta bizonyos, szintén megváltoztathatatlan állapotokat. A viszonylag nagy népsűrűség és a létfenntartásunkhoz szükséges javak előállítására szélsőséges munkamegosztást és rendkívül erősen központosított termelő apparátust eredményezett. ... Mindörökké elmúlt az az idő – amely visszatekintve olyan idillikusnak látszik –, amikor az egyes ember vagy viszonylag kis embercsoportok teljesen önállók lehettek. Kis túzással azt mondhatjuk, hogy az emberiség már ma is világméretű termelési és fogyasztási közösséget alkot.

Most érkeztem el oda, hogy röviden összefoglalhatom, miben látom korunk válságának lényegét. Az egyének a társadalomhoz való viszonyára gondolok. Az egyes ember ma sokkal jobban tudja, mint elődei valaha, mennyire függ a társadalomtól. De ezt a függést nem pozitív ténynek, szerves kapcsolatnak, védelmező erőnek tekinti, hanem sokkal inkább olyan organizmusnak, amely fenyegeti természetes jogait, vagy akár gazdasági létét. Sőt, a társadalomban elfoglalt helyzetéből következően állandóan hangsúlyozza önző késztetéseit, míg közösségi mozzintjai, amelyek természettől fogva gyengébbek, fokozatosan sorvadnak. Ontudatlanul is saját önzésének foglya lévén, bizonytalannak, magányosnak érzi magát, olyasvalakinek, aki már nem képes az élet naiv, egyszerű és őszinte élvezésére. Az életnek, bármilyen rövid és nehéz, mégis lehet értelme az ember számára, de csak akkor, ha a társadalomnak szenteli magát.

Véleményem szerint a bajok eredendő forrása a kapitalista társadalomban manapság tapasztalható gazdasági anarchia. Előttünk áll a termelők óriási közössége, amelynek tagjai szünet nélkül arra töreksenek, hogy kollektív munkájuk gyümölcseitől

megfoszthassák egymást – nem feltétlenül erőszakkal, hanem egészében véve a törvényes rend betűihez híven. Ebben a tekintetben fontos, hogy felismerjük: a termelőeszközök – azaz a teljes termelési kapacitás, amely lehetővé teszi, hogy előállítsuk a szükséges dolgokat a fogyasztási cikkektől a beruházási javakig – törvényesen lehetnek, és nagyrészt törvényesen is vannak egyesek magántulajdonában.

Az egyszerűség kedvéért az alábbi fejtegetésben „munkásoknak” fogom nevezni mindazokat, akiknek nincs a tulajdonában termelőeszköz – bár ez nem esik egészen egybe a fogalom megszokott használatával. A termelőeszközök tulajdonosa abban a helyzetben van, hogy meg tudja vásárolni a munkás munkaerejét. A termelőeszközök használatával a munkás új termékeket állít elő, amelyek a tőkés tulajdonát alkotják. E folyamat lényegi eleme az a viszony, hogy mit is állít elő a munkás, és ezért mennyit kap. Amennyiben a munkaszerződés „szabad”, a munkás fizetését nem az általa termelt javak valódi értéke határozza meg, hanem a munkás minimális igényei és az, hogy a tőkés szerint mekkora a javak előállításához szükséges munkaerő mennyisége az állásért versengő munkások számához viszonyítva. Meg kell értenünk, hogy a munkás keresetét még elméletben sem határozza meg az általa előállított termék értéke.

Részben a tőkésék közötti verseny miatt, részben a technikai fejlődés és az egyre differenciáltabb munkamegosztás következtében, a magántőke láthatóan egyre kevesebbek kezében koncentrálódik: nagyobb termelési egységek alakulnak ki a kisebbek rovására. A fejlemények eredménye egy oligarchikus magántőke, amelynek elképesztő hatalmát nem tudja hatékonyan ellenőrizni még egy demokratikusan szervezett politikai társadalom sem. A tőkésék gyakorlati okokból szétválasztják a törvényhozó és a végrehajtó hatalmat; ennek aztán az a következménye, hogy a nép képviselői valójában nem védelmezik megfelelően a lakosság elnyomott rétegeinek az érdekeit. Mi több, a fennálló viszonyok közepette a magántőkésék egyértelműen ellenőrzik – közvetlenül vagy közvetve – a fő információhordozókat (a sajtót, a rádiót, az oktatást). Ezért aztán az egyének nagyon nehéz, sőt sok esetben gyakorlatilag lehetetlen objektív következtetésekre jutnia, vagy politikai jo-

gaival értelmesen, saját érdekeinek megfelelően élni.

Tőkés társadalomban a termelés nem a felhasználásért, hanem a profitért folyik. Nincs biztosíték arra, hogy mindazok, akik képesek és akarnak is dolgozni, mindig találnak majd maguknak munkát, hiszen szinte mindig ott áll a háttérben a munkanélküliek serege. A munkás állandóan attól retteg, hogy elveszti állását. Mivel a munkanélküliek és a rosszul fizetett munkások nem biztosítanak jövedelmező piacot, a tőkésék visszafogják a fogyasztási cikkek termelését, aminek nagy áruhiány a következménye. A technikai fejlődés általában a munkanélküliség növekedésével jár, nem pedig azzal, hogy a munkavégzés a dolgozók számára könnyebbé válik. A profitszerzés, a gazdaság alapvető mozgatórugója, összekapcsolódik a tőkésék egymás közötti versengésével, s ebből fakad a tőke felhalmozásának és hasznosításának bizonytalansága, amely egyre súlyosabb válságokat idéz elő. A korlátlan versengés óriási munkaerő-pocsékolással jár, és az egyes ember társadalmi tudatát is elcsökevényesíti, mint arról már korábban szóltam.

Az egyes egyének ez az elkorcsosulása szerintem a kapitalizmus leg súlyosabb bűne. Ettől szenved egész oktatási rendszerünk. A gyerekekbe beépült a túlzott versenyszellem, s azt tanulják meg, hogy a mohó szerzés garantálja eljövendő sikeres karrierjüket.

Meggyőződésem, hogy csak egyetlen kiút létezik ebből a súlyos helyzetből: a szocialista gazdaság megte-

Április 4.-én volt 65. évfordulója annak, hogy a Szovjetunió Vörös Hadserege kiszökte hazánkból a náci megszállókat és nyilas csatlósait. Ebből az alkalomból közöljük egy baglyasaljai bányászasszony visszaemlékezését azokra az időkre.

Kovács Ilonka:

Vita a kétlábú tehénről

A felszabadulás után a kétezer lakosú Baglyasalján legelső feladatunk a gyerekek megmentése volt. Mindenki éhezett ezen a bányavidéki településen, de különösen az a nyolcvan-kilencven kisgyerek, akinek az apja meghalt vagy eltűnt a második világháborúban.

A gyerekek nagy része tetves és rühes volt. Nem volt sem enni való, sem gyógyszer. A felnőttek – a bányászok – hetenként kaptak egy kevés keserű kukoricalisztet, abba beledarálták a kukorica csutkját is, hogy több legyen.

remtése, amelyhez a közösségi értékeket hangsúlyozó oktatási rendszer járul. Ilyen gazdaságban a társadalom tulajdonában vannak a termelőeszközök, amelyeket tervszerűen hasznosítanak. A tervgazdaság, amely a közösség szükségleteihez igazítja a termelést, el tudja osztani a munkát a munkaképes állampolgárok között, és minden férfinak, nőnek és gyermeknek biztosítja a megélhetést. Az egyes ember nevelése nemcsak a benne rejlő képességek kibontását segíti elő, hanem eléri azt is, hogy az egyén felelősséget érezzen embertársai iránt – szemben jelen társadalmunk szellemével, amely isteníti a hatalmat és a sikert.

Nem szabad azonban azt hinnünk, hogy a tervgazdaság már maga a szocializmus. A tervgazdaság mint olyan együtt járhat azzal is, hogy az egyes embert tőkésletés rabszolgává alacsonyítja. A szocializmus megteremtéséhez néhány különösen bonyolult társadalmi-politikai probléma megoldására van szükség: hogyan lehet a politikai és gazdasági hatalom mindent átható centralizációja ellenére megakadályozni, hogy a bürokrácia teljhatalomra tegyen szert és fennhódoló legyen? Hogyan lehet megvédeni az egyes ember jogait, hogyan lehet a demokrácia segítségével ellensúlyozni a bürokrácia hatalmát?

A jelen körülmények között óriási jelentőséggel bír a szocializmus problémáinak és céljainak tiszta megfogalmazása – annál is inkább, mert ezeknek a problémáknak a szabad és korlátlan megvitatását erős tabuk tiltják.

A felszabadulás első napjától már legálisan dolgozott a kommunista párt, székhelye a bányakaszinó lett. Hamarosan létrehoztuk a Nemzeti Bizottságot is.

Összehívtuk az asszonyokat. A tanácskozáson kiderült, hogy külön-külön nehezebben tudunk segíteni, ezért elhatároztuk, hogy létrehozunk a volt bányaigazgató elhagyott lakásában egy napközi otthont, ahol legalább naponta egyszer meleg ételt tudunk adni a gyerekeknek. Bútorunk nem volt, csak egy nagy perzsaszőnyeg, de az elvtársak hamarosan csi-

náltak alacsony, hosszú kisasztalkákat és hozzá alacsony kislócákat. A szőnyegen minden gyerek tudta, melyik minta jelzi az ő helyét, ahol ülhet vagy aludhat.

A szovjet parancsnokságtól kapott írással, részben vonaton, részben gyalog, hatan elutaztunk Békés megyébe a malomba és olajütőbe. Sok hercehurca után sikerült egy kevés lisztet, ételajat, babot, gerslit, borsót összegyűjteni.

Miután elvégeztük a nagytakarítást, vezetőséget választottunk, és ünnepélyesen megnyitottuk a napközit. Ezt én vezettem a szülők megbízásából két évig. Nem voltam hivatalosan sem óvónő, sem védőnő, csak egy gyorstalpaló vöröskeresztes ápolónői tanfolyamot végeztem. Volt egy kevés kórházi gyakorlatom, rendelőintézeti asszisztensként is dolgoztam, és nagy-nagy szeretetet éreztem a gyerekek és a bajbajutott emberek iránt. Hogy a munkámat nem végeztem nagyon rosszul, azt több minden bizonyította, nem utolsó sorban a gyerekek ragaszkodása, amit még évtizedek múltán is tapasztalhattam, ha egyszer-egyszer összetalálkoztunk. Mindenesetre a gyerekek nagyon jól érezték magukat a napköziben, annak ellenére, hogy igen vegyes korúak voltak, másfél évestől a 7-8 évesekig. Szívesen emlékszem vissza szakácsnőnkre is, egy kispap edesanyjára, aki a háború előtt és alatt a helybeli bányakórházban főzött. A napköziben a kevés és gyenge minőségű is ízletes ételleket készített, de a lehetetlennel a legnagyobb igyekezettel sem tudott megbirkózni.

A gyerekek a legtöbbször kora reggeltől késő estig ott voltak a napköziben. Így aztán hamar elfogyott a kevés ennivaló. Még abból a kevésből is el kellett csipni néha egy keveset külső beteg gyerekek részére.

Sok éjszakát töltöttem kérvények megírásával. Írtam minden általam ismert hivatal vezetőségének. Sajnos, még a Nemzeti Segély sem tudott étellemet adni. Két pár fiúcipőt adtak összesen, abból az egyik párat nekem adták, mert nem volt miben járnom a megyét. De csak ott vettem fel, ahol falu vagy város közeledett. – Mármár úgy volt, hogy fel kell oszlatni az otthont, amit olyan nehezen hoztunk létre, olyan helyen, ahol azelőtt sohasem volt.

A gyerekeknek is elmondtam a bajjainkat. Többen szájukba kapták az ujjukat, szomorúan, csendben, pisszenés nélkül ültek, ültek, ültek a szőnyegen. Nem akartak hazamenni, nem hitték el, hogy nincs és nem is lehet hozni sehonnán ennivalót. Páran csendesen sírdogáltak, és ígérettek, hogy ők már mindég, mindég jók

lesznek, csak ne küldjem őket haza, mert oda hiába küldöm, úgyszincs kenyér, nincs semmi. Ezen a napon még lázas kicsiket is hozott rossz kabátba velük valamit, mert a fűből főzött keserű teát már nem akarják meginni. Ő meg nem mer elmenni cukorrépát ásni melasznak, mert a Gyurkovicsék egyik lánya most robbant fel a répa-földön, és az egyik lábát elvitte az akna. Kivert a veríték, de én nem lehettem gyenge, muszáj volt elmennem. A két kis lázas beteget vizesborogatásba csavartam, az ágyamba fektettem, és elindultam répaért.

Egy napon aztán, amikor végképp kifogytam az ötletekből, nagy elszántsággal elindultam Salgótarjánba Zaharovits Lacival, egy tizennégy éves kárpátukrajnai fiúval, aki jól tudott oroszul. Elmentünk a szovjet parancsnokságra, zokogva mondtam el a helyzetünket. A végén kijelentettem, hogy élelem nélkül nem mehetek haza a gyerekek közé. Megkérdezte a parancsnok, honnan jöttünk, és hány gyerek van a napköziben. A falon volt egy nagy térkép, meg is találtam rajta Baglyasalját, oda volt tűzve egy kis piros zászló. Másnap reggel már jött egy szovjet orvosnő a napközibe, minden gyereket megvizsgált, és gyógyszert adott. Abban is meg egyeztünk, hogy élelemre van szükségünk, nagyon sürgősen. Még aznap délután porfelhőt kavartam a baglyasi úton egy nagy teherautó, élelmet és gyógyszert hozott nekünk. Több mázsa krumplit, két láda zsírt, két láda kockacukrot, lisztet, szalonnát, kétszersültet. Nem hiányzott a tetűirtó és a rühkenőcs sem. Volt nagy vigalom, még a beteg gyerekek is kibujkáltak a borogatásból, és tapsoltak, táncoltak. Később lett már fejőstehe-nünk és tyúkunk is.

No de milyen az ember? Mindég jobbat akar, még a kisgyerek is. Egyik reggel hangos vita kellős közepében találok magam. Hogy így, hogy úgy, ők bizony már megmondják nekem is, meg Mariska néninek is, hogy ezentúl már nem többől, hanem igazi húsból akarnak húslevest enni. No de miből, kérdezi Mariska. Hogyhogy miből, kérdezi vissza R. Laci. Hát itt van a nagy óriási Rózsi tehén, mennyi húst lehetne abból főzni! Már tapsol is minden gyerek, Klári megtoldja, hogy sült hús is legyen belőle, meg minden. Már nyalogatják is körbe a szájukat, nehogy elcsurranjon a java. Egy ideig csak karba tett kézzel, az ajtóból figyeltem a lelkes beszélgetést, aztán leültem én is a szőnyeg közepére a szokott helyemre, és szerényen megkérdeztem, mikor akarják azt a szegény állatot levágni, aki olyan jó hozzájuk, hogy minden nap megaján-

dékozza ezt a sok gyereket finom tejjel, amit éppen most is hoznak befelé Bőzsi néniék, látom, még friss kenyér is lesz hozzá. Kis időre elhallgattak. Mindenki jóízűen megreggelizett, a kenyérmorzsákat is felcsipegetve, de a vita tovább folyt egyre élesebben. A gyerekek két csoportra szakadtak: az egyik csoport vezéralakja Kővári Ottó, mellette sok fiú. Igenis, vágjuk le a tehenet, és együnk sok húst. A másik csoport hangadója Telek Marika, csoportjában sok lány, kevesebb fiú. Inkább ígyünk sokaig tejet, és még akkor is meglesz a tehenünk. Kakukk Bandi felugrik, hogy ő már megy is, és szól Jakab Józsi bácsinak, hogy vágja le a tehenet. Erzsi és Babi rákiabál: de a tejet azért megittad te is, ugye! Egyre izgatottabb lesz a kiabálás, már mind a két csoportban kipirultak az arcok a vita hevétől. Már-már tettelegességre kerül a sor, amikor Pötyike felkiált, várjatok, hüllyék, az egészet nem lehet levágni, csak a felet, mert ahol a tej van, meg kell hagyni. Kővári Ottó: ez lesz aztán a csodatehén, két lábon fog járni. No és, mondja Lujzi: te is meg én is két lábon járunk, mégsem esünk el. Józsi: addig mindég négy lábon járt. Mariska: no és ezentúl majd két lábon jár.

Ferike: nem is kell neki enni, mert nem lesz szája. S. Kati, B. Babi: Jaj de jó, jaj de jó, kétlábú tehén. De szemem sem lesz, amivel lát. Zolika: akkor majd vezetni fogjuk. Magdi: hol lesz a keze? Gy. Józsi: nem kell egy tehennek kéz! Majd megfogjuk a farkát, úgy vezetjük. S. Erzsike: és akkor mivel hajtja el a legyeket? Marika: elég sokan vagyunk, csinálunk papírból legyezőt. Kuncogás, nevetés, hahotázás, főleg Ottó gunyorosan, éljen, éljen, a kétlábú tehén. Csinálunk tehén-cirkuszt az istállóban. Mindenkit meghívunk. K. Palika: majd a kisbíró bácsi kidobolja, hogy közhírré tétetik, tessék jönni megnézni a csodatehenet. Klárka: legyen belépődíj is, egy krumpli. Közbeszólás: na és ha nincs? Akkor tíz szem bab, vagy valami. Jancsi: az lesz a legjobb, a valami.

Ajánlottam, hagyjuk abba kicsit a vitát. Jó idő van, menjünk ki játszani, és megnézzük a tehenet is. Viszünk szegénynek egy kis friss füvet, jó? Gyuri és Józsi odajön hozzám, megkérdezik: Ilonka néni, nem tudna egy igazi csodadoktort? Miért? Megoperálni a tehenet, a tejestőgyét átoperálni az első lábához, akkor megmaradna az egész feje, látna és hallana is, meg szénát is tudna enni. Nagyobb is a két hátsó lába, amit megehetünk. Én: ez bizony így van, de azt hiszem, sajnos, nincs még ilyen csodadoktor, és a szétoperálásba az egész tehenet belepustulna. Két kislány elpityeredik:

nem is kell levágni, olyan aranyos. Laci súgja: Ilonka néni, ez a Rózsi tehén hallgatózott. Nagyon mérgesen néz és morog. Szedek neki jó lucernás fűvet. Jól teszed, talán akkor megbo-csájt.

A legközelebbi pártbizottsági ülésen és a Nemzeti Bizottság értekezletén elmondtam a kétlábú tehén történetét. Sulyok András, a párttitkár és Müller Pál tanító azt mondta, a gyerekek tévedtek, mert a napközi tehenének nem kettő, még csak nem is négy, hanem hat lába van. Ezt én

nem értettem meg rögtön, csak két nap múlva, amikor Simonyi Sándor termester két jó nagy marhalábat hozott a napközibe azzal, hogy ezt küldték az elvtársak a gyerekeknek. Simonyi még egy nagy görögdinnyét is gurított a terembe. Kegyelmet kapott hát a tehén, továbbra is négy lábbon járt, még sokáig. Közben két kisborjút is ellett, mindannyiunk öröme és hasznára. Nem tudom, a vitázóknak eszébe jut-e néha a nagy vita a kétlábú tehénről, de nekem sokszor, ezért írtam le.

Bujdosó ünnep

Az összehazudott naptárból
kilökke,
félrerugdaltan,
merre vagy? Mögöttünk egy
gödörben,
vagy remegő sejtésként
előttünk parázslasz valahol?

Rozsnyai Ervin

NAGYÍTÓ

Szegénység Európában

Az EU polgárai közül 80 millió él szegénységben, köztük 20 millió gyermek, és a szegénység alapvető hatással van életésélyeikre – mondta Andor László, az Európai Bizottság foglalkoztatási, szociálpolitikai és társadalmi befogadási ügyekben illetékes biztosa a növekvő egyenlőtlenségek hatásainak felméréseivel foglalkozó EU-program (GINI) nyitó rendezvényén, Londonban. Kijelentette: a szegénység tehetségek elkallódásához, szenvedéshez és betegségekhez, ezek miatt pedig megelőzhető halálesetekhez vezet. Andor László szerint a bizottság olyan intézkedésekre fogja kérni az uniós tagországokat, amelyekkel 2020-ig negyedével csökkenthetik az egyes tagállamokban a szegénységi küszöb alatt élők számát. A munkanélküliségi folyamatokról Andor László elmondta: az európaiaknak csaknem 10 százaléka él olyan háztartásban, ahol senkinek sincs állása. Emellett a foglalkoztatott EU-polgárok 8 százaléka nem keres annyit, amennyi elegendő lenne a megélhetéshez. Ráadásul sok EU-tagállamban a munkanélküliek jelentős csoportjai semmilyen ellátásban nem részesülnek. Meg kell akadályozni, hogy a veszélyeztetettek a társadalmi védőháló részein át visszazuhanjanak a szegénységbe – mondta az EU-biztos. (MTI, 2010. márc. 13.)

Európai csendőrség

A francia Védelmi Minisztérium – mint hivatalos honlapján olvasható – néhány évvel ezelőtt európai nemzetközi csendőrség létesítését javasolta, amely közreműködhetne a válság okozta feszültségek megoldásában. Az illetékes védelmi miniszterek alá is írták az alapító okmányt 2007 szeptemberében a hollandiai Noordwijkben. Az új rendvédelmi alakulat állandó vezérkart tart fenn, és különleges kiképzést kap, hogy elsajátítsa a gyors bevetés képességét. Feladata, hogy az Európai Unió és más nem-

zetközi szervezetek (ENSZ, NATO, Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) felügyelete alatt, globális integrált rendőri erőként lépjen fel nagy intenzitású konfliktusok esetén.

Magyar-kubai tárgyalások

Befejezte kubai programját a Kormányközi Bizottság első ülésén résztvevő magyar küldöttség. (Erről a hazai sajtó alig adott hírt.) A delegáció nyilatkozata szerint „új életet kívánnak adni” a kétoldalú együttműködésnek, és bíznak abban, hogy a két ország kapcsolatai intenzívebb szakaszba lépnek. Oláh Lajos, a Közlekedési, Hírközlési és Energiaügyi Minisztérium államtitkára sikeresnek nevezte a találkozót, és jelezte, hogy ez év decemberében, a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok felvételének 50. évfordulója alkalmából, újabb konkrét megállapodásokra fog sor kerülni. Ramón Ripoll Díaz, kubai külkereskedelmi és külföldi befektetési miniszterhelyettes, a Kormányközi Bizottság kubai társelnöke, kijelentette, hogy az eddigi lépések megfelelő alapot jelentenek a folytatáshoz. Az aláírt megállapodások többek között olyan területekre terjednek ki, mint az energiaszektor – beleértve a megújuló energiát is –, az idegenforgalom, a mezőgazdaság, a halászat, a környezetvédelem és a közlekedés. (Forrás: „Granma” – a Kubai Kommunista Párt központi lapja.)

Kuba védelmében

Értelmiségiek széles nemzetközi csoportja (*Network in Defense of Humanity*) visszautasította az Európai Parlament Kubát elítélő határozatát. Hisztériakeltésnek tartják, hogy a kubai börtönben éhségstrájkban meghalt Orlando Zapata ügyét Kuba-ellenes propagandára használják fel – már csak azért is, mert köztörvényes bűnözőről van szó. A nyilatkozat kibocsátói egyetértenek azzal, hogy az emberi jogokat érvényesíteni kell, de felteszik a kérdést, hogy ezek meny-

nyben érvényesülnek Izrael palesztin politikájában, Guantánamón, az iraki és afganisztáni háborúban, Haiti de facto amerikai megszállásában, Nagy-Britannia uralmában a Falkland-szigetek felett, vagy éppen a Kuba köré vont blokádban. A kubai nép ügyeibe való durva beavatkozásnak tartják az EP nyilatkozatának azt a mondatát, mely szerint „az európai intézmények feltétel nélkül támogatják a többpárti demokráciába való átmenet békés folyamatát Kubában”. A nyilatkozók szerint a kubai nép elidegeníthetetlen joga saját sorsának alakítása, méltóságának, függetlenségének megőrzése. A demokráciának nagyon egyoldalú az értelmezése, ha megfosztjuk a gyarmati jellegű függőség megszüntetésének, a be nem avatkozásnak, a népek önrendelkezési jogának fogalmától – áll a nyilatkozatban. A nyilatkozathoz csatlakozni lehet a következő internetes címen: <http://www.porcuba.org/index.php?lang=2>

Terror Hondurasban

Mint ismeretes, Hondurasban a baloldali elnök, Manuel Zelaya elleni puccs után, tisztességtelen „választások” útján iktatták be Micheletti elnököt és Pepe Lobo kormányát. Most a következő üzenetet kaptuk a Népi Ellenállás Nemzeti Frontjának (FNPR) aktivistáitól. „Elutasítjuk az aktivista elvtársaink ellen irányuló rendőri zaklatást, beleértve a fenyegető telefonokat és e-maileket, a folyamatos nyomom követést, és az ellenállók felvonulásainak megzavarását. A hatalom jelenlegi gyakorlóit megölték Claudia Brizuela, Julio Funez és Vanesa Zepeda elvtársakat, elrabolták és megkínózták a Globo Televisión operatőrét, gyilkosságot kíséreltek meg Hermes Reyes színész ellen, brutálisan folytatják a puccsista módszereket. Mártírjaink vére a szabadságért folyik!” (*Magyar-Venezuelai Szolidaritási Társaság*)

Újabb atrocitások az utolsó gyarmaton

Nyugat-Szaharában, amelyet Marokkó tart megszállva, a rendőrség március 14-én újra brutálisan lépett fel a békés tüntetőkkel szemben. Nyugat-Szahara minisztertanácsa, Mohamed Abdelaziz államfőnek, a Polisario ellenállási front vezetőjének elnökletével elítélte a brutális erőszakot és az emberi jogok megsértését. A minisztertanács ülése felszólította az ENSZ-t, hogy tegyen hatékony intézkedéseket a már több évtizede megígért népszavazás érdekében, biztosítva Nyugat-Szahara népének önrendelkezési jogát.

A marokkói Szaleh városának börtönében öt saharai polgárjogi aktivista éhségsztrájkot kezdett március 18-án. Azért tartóztatták le őket, mert menekülttáborokat látogattak meg; ezért halálra is ítélik őket.

Kihallgatás előtt és után

A fegyveres konfliktus Marokkóval 1991 óta szünetel. Az országot jelenleg a megszállók által épített fal vágja ketté a Marokkó által ellenőrzött nyu-

Cinkos, aki néma

Jönnek a patkányfogú szörnyek,
lidérces alvilágból, poshadt
bugyrokból napvilágra törnek,
meggörbült testeken taposnak.

Jajong az aszfalt, csorda csörtet,
bűz száll utána utcahosszat,
dühünk, szégyenünk csenddé
görnyed,
fásult gerincek hajladoznak.

Pedig tudni kell: nagyot téved,
aki úgy véli, hogy kiterhet,
hogy bújni jobb, és merni
rosszabb.

A költő verse őt kötözte
a szégyenfához mindörökre:
néma cinkosát a gonosznak.

Rozsnyai Ervin

gati részre és a Felszabadított Zónára. A nyugat-szaharai lakosság – mintegy 300 ezer ember – jelentős része ma is menekülttáborokban él az algériai Tindouf környékén. Képeink Mariem Mghaizlatot, az egyik megvert aktivistát ábrázolják bántalmazása előtt és után. (Az „Afrika barátai” c. internetes hírlevél közlései alapján.)

Sztálin és a győzelem napja

A faszizmus feletti győzelem 65. évfordulóján az orosz hatóságok Moszkvában több helyen nyilvánosan felállították Joszif V. Sztálin nagyméretű portréját. Gennagyij Zjuganov, a KPRF vezetője, kiemelte ezt a tény: korábban a Győzelem Napja alkal-

mából a hatóságok elmulasztották megnevezni azt az embert, aki a Szovjetunió Vörös Hadseregének Legfelsőbb Parancsnoka, népünk győzelmes háborújának vezetője volt. „Nyilvánosan, elsősorban a fiatal nemzedék előtt, el kell mondani, hogy ez a nagy győzelem elképzelhetetlen lett volna Sztálin generalisszimusz, Zsukov, Konyev, Rokosszovszkij marsallok és a szovjet nép egysége nélkül.” Zjuganov bejelentette, hogy az évfordulóra összeállítás készült „Sztálin kora számokban, tényekben és következtetéseiben” címmel. (http://kprf.ru/rus_soc/75935.html. Ford: Szende Gy.)

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

Március 13-án megtartottuk a Marx Károly Társaság éves rendes közgyűlését. Társaságunk elnöke, *Rozsnyai Ervin*, beszámolójában főleg a faszizma előretöréssel és munkafeltételeink várható további romlásával foglalkozott. *Farkas Péter* ügyvivő ismertette a Társaság elmúlt évi munkáját, *Hirschler Tamás* ügyvezető titkár pedig szervezeti kérdésekről és a Társaság kritikussá vált anyagi helyzetéről beszélt: ma már a „Dialektika” nyomdai és postaköltségét is csak nagy nehézségek árán tudjuk előteremteni. Ismételten kérte tagjaink anyagi segítségét, de legalább a 2500 forintos tagdíj befizetését. A beszámoló utáni hozzászólások során heves vita alakult ki arról, hogy hiteles baloldali párt híján mire szavazzunk. A többség egyetértett abban, hogy *érvényes szavazattal részt kell vennünk a választásokon*, és szavazatunknak *a faszizmus ellen kell irányulnia*.

Március 19-i központi fórumunkon *dr. Harsányi Iván* történész professzor, Társaságunk alapító tagja tartott előadást „Végveszélyben van-e a demokrácia?” címmel. Az előadás szövegét a „Dialektika” jelen számában vezércikként közöljük.

Az MKT következő központi fórumát – mint mindig – a hónap harmadik péntekén, legközelebb április 16-án és május 21-én 16 órakor tartjuk Bp. II. ker. Zsigmond téri helyiségünkben. Áprilisi rendezvényünkön a választás utáni politikai helyzetet értékeljük.

A Május Elseje Társaság Munkásmozgalmi Klubjának Társaságunk által is támogatott rendezvényén, 2010. április 6-án, *Bernáth László* újságíró tartott előadást a választások előtti helyzetről.

A Haladó Erők Fóruma szervezésében, 9 baloldali civilszervezet által támogatott, mezőgazdasági és vízügyi kérdésekkel foglalkozó műhelymunka keretében április 13-án (lapzártánk után) *Dr. Pálfi Imre* okl. vízépítő mérnök tartott előadást „Az éghajlatváltozás és a mezőgazdasági vízgazdálkodás” címmel. Korreferátumot tartott *Dr. Kiss Judit* közgazdász „Klimaváltozás és mezőgazdaság: tettes és áldozat, vagy nyertes?” címmel. **Április 27-én 16 órakor Csóka Judit** főtanácsadó, a Tárgyaló Bizottság tagja számol be a magyar-szlovák vízügyi tárgyalások állásáról. **Újhelyi Géza** aranydiplomás mérnök a Jenyiszej folyón épült vízerőműben történt balesetről mondja el gondolatait. **A tanácskozás helyszíne: Villányi út 11-13, IV. em. 420. Május 11-én 16 órakor Dr. Romány Pál** ny. miniszter „Erdei Ferenc és a mezőgazdaság” címmel tart e sorozat keretében előadást.

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszakos lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
Szerkesztőség: 1067 Bp. Eötvös u. 2.
Tel.: 342-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számla: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest